

کوومه لگه ی یارسان له بهین پاوه گه زدان و خه مساردی (بی ته فاوه تی)

ن: حشمت خوسره وی

چهن قه پڼ وهر له نوویسان و دهرخستن مهیشور حقوق به شهر، تاریخ شایه تی دهیت ک کوومه لگه ی یارسان خوازیر زنه بیگ نازاد له سهر بڼه وای نه داله ت و خوه شبژیوی بیه س. شایه تی بڼ دهلیل نهوت ک بویشمین پاوه گه زدان نه لان مهردم یارسان گوزارشت له زولمینگ کهیت ک لاخواره گه ی له ۱۲۰۰ سال وهرین تا ئیسه دژ وهی کوومه لگه ی یارسان وه ریوه چوت. نازارهیل و مقاومت سهرسپرده گیل یارسان هر له زه مان "بالویل دانا" تا ئیره نگه دهرخهر یه ی حه قیقه ت هاشاهه لنه گره، نه ویچ پاریزگاری له شارسانیه ت یاران یا مهردم یارسان و خوه نه چه مانن وهرانوهر وه له شکه رکه شی سته مکارهیل وه تایوه ت خه لافه ت ئسلامی نه پرا سهر مهردم زاگروسنشین و له شوونی سهرزهمینینگ وه ناو کوردسان. چ پاوه گه زدانینگ توانیت له وه قه ویتربووت ک زه مانینگ زورم مهردم ناوچه گه وه ناچاری ته سلیم دین هاورده بوون، وه لی یارسانه کان له جئ ته سلیم بین پاوه گه زدان هه لوزانن. زه مانینگ فره کهس له ناوچه گه ئراده ی پاوه گه زدان وهرانوهر وه فره نگ هاورده نه یاشتن و ته سلیم نه مر واقع بین، دانا یا فیلسوف یارسانی یانی "بالویل" باس له خاونداریه تی له هوویه ت و پاوه گه زدان کهیت. فره نه وه تیمهس نه گهر بویشمین بالویل، دینامیزم جمشت نه داله ت خوازی و ئاخیزینگ بی ک تا پروژگار ئیمپروژمان وه لایه ن سهرسپرده گیل یارسانوه ئدانه دیریت.

زه مانینگ ک وه قه ول "نه بدولحسین زه رینکوب" وه قه پڼ بیده نگه ی ناسیاس، نه وه بالویل دانا بی ک بیده نگه قه پڼ شکان و وه تیا: "هه نی مه گیلیم یه ک یه ک شاران/ تا زنده که ریم ئایین یاران.

یانی: گیشت شوونینگ یه ک له دوای یه ک گهردیبه م، پووشنگه ری و موبارزه که م، تا ئایین یاران

سهر له نوو زنی بکه موه .

توانیم وه شکلینگ نسبی دلنیابیم ک له شوون دوران بالویل، یه کمیم جمشت نازادیکخوازی کورد له زاگروس یا کوردسان وه تایوه ت له کرماشان، لورپان، نازربایجان، خوزستان، خوراسان و فره شوون تره گ وه ره بهری یارسانه کان بیه س. په ی نمونه توانیم ئاماره بکهیم وه سهره لدان "شا خوهشین" له لورپان، سهره لدان "سولتان سه هاک" له پردیوهر هه ورامان و دامه زرانن نزام سیاسی و ئشتمایی له سهر بڼه وای بیاویه س، سهره لدان "باوه یادگار" له داله هوو و گیان به ختکردنی له پاوه گه زدان وهرانوهر وه خاران یارسان. جئ باسه ک باوه یادگار ئاخیرین ره بهر و شای نزام پیر و پادشایی بی ک جوور به پیداخ هه لگر راگه ی پردیوهر توانست بارگه ی ئی نزامه له شوون پاشه کشه ی یاران له وهرانوهر له شکه رکه شیهیل ئسلام یا بهرته سکبینه وه ی حوکمرانی یارسان له هه ورامانوه ئنتقال بیه ن نه پرا داله هوو. هر وه یخاتره، له شوون په ردیوهر، داله هوو یه کی له ئستراتیژیکترین شوونهیل سیاسی و نزامی یارسانه .

نمونه‌ی ناخریچمان سه‌ره‌ل‌دان شا " تیموور بانپارانی " جوور ناخرین سه‌رسپردی‌ی ئارمانگه‌را، ئازادیخواز و شوو‌پشگه‌ر یارسانییه ک وه پلان بریگ وه یارسانییه‌یل مه‌حافزه‌کار ئقلیم گورران و وه ده‌ستوور " ناسرال‌دین شای قاجار " سته‌مکار سه‌ری له لاشه‌ی جیا کریاوه . له شوون ده‌وره‌ی پردیووه‌ر، ته‌یموور یه‌کمین که‌س بی ک ناماده بی وه قیمه‌ت گیان خوه‌ی پاریزگاری له نه‌رزشه‌یل نزام پیر و پادشایی یارسان بکه‌یت . ته‌یموور جوور بازه که‌سیگ له سه‌ران گورران ناماده نه‌وی وه خاتر جیفه‌ی پروژگار، خه‌ت خه‌یانه‌ت هه‌لوژنیته‌ت و تا ناخرین پروژیه‌یل ژیان، پابه‌س بی وه بیابوه‌س یا شه‌رت و ئقرار پردیووه‌ری . ته‌یموور توانسته‌ت داوای به‌خشین بکه‌یت و له‌یوا گیان خوه‌ی نجات بیه‌یت، وه‌لی ئه‌و له باتن خوه‌یا هه‌لگر یه‌ی ره‌ساله‌ت تاریخی بی ک ناماده نه‌وی وه‌خاتر خوه‌ی، شه‌رت و ئقرار پردیووه‌ری یا قه‌رارداد ئشتمایی یاران بشکنیته‌ت . ته‌یموور ساحب شه‌رت و ئقرار بی و بیگومان وه پله‌ی حه‌قیقه‌ت و دانایی ره‌سوویی . هه‌ر وه‌ی خاتره، ناو ته‌یموور له تاریخ پاوه‌گه‌زدان سه‌رسپرده‌گه‌یل یارسان له ۲۰۰ سال وه‌رین تا ئه‌لان سه‌بت بیه‌س . ئه‌و که‌سه‌یله ک وه‌خاتر مانه‌وه‌ی خوه‌یان و ته‌کیه‌ی سه‌یده‌یل ئه‌ولاد ئیمام حوسه‌ین، ناماده بین گره‌و له سه‌ر ته‌یموور بکه‌ن، بایه‌س له تاریخ پاوه‌گه‌زدان یارسان وه نه‌نگی ناویان بایته‌ت تا نه‌سله‌یل ناینده‌ی یارسان له‌و کاره‌ی ده‌رس ئبره‌ت وه‌ریگرن و هوو‌یچوه‌خت وه خاتر نان پروژ و زنه‌بیگ پر له نه‌گی، ره‌ه‌به‌ران و سه‌رسپرده‌گه‌یل یارسان نه‌فرووشن وه خاران یارسان . بایه‌س نه‌سل ئه‌لان و ناینده‌ی یارسان (کارل پوو‌پر و دیوید هیوم) ئاسا بی ترس و تووم پرسیار بکه‌ن ک چه‌ بی وه بایس مه‌رگ ته‌یموور؟ ئایا ته‌یموور وه قه‌ول یه‌کیگ وه سه‌ران گورران، غه‌یب بیه‌س یا وه هاوده‌سی جیره‌خوه‌ریله و ده‌رباره‌یل قاجار پلان له ناو‌بردنی دارشیا؟

نزام پیر و پادشایی

وه‌ختیگ باس له نزام پیر و پادشاهی له کوومه‌لگه‌ی یارسان که‌یمن، بایه‌س له هویرمان نه‌چووت ک پایه‌گه‌یل ئی نزامه له سه‌ر قه‌رارداد ئشتمایی (Social Contract) دامه‌زیاس . تاوتوی کردن ئی قه‌رارداد ئشتماییه ک فره جار وه " بیابوه‌س، شه‌رت و ئقرار یا شه‌رت و شوون " یچ باس کریه‌ت، هه‌وه‌جه وه مینه‌وانی و شیه‌وکردن قوو‌یل و بنه‌ره‌تی دیرتی ک له‌ی مه‌قاله ئمکان خو‌لقاندن باسیگ وه‌ی قوو‌یلییه وجود نه‌یریته‌ت . ئه‌ما هه‌می‌داوارم له ناینده‌ییگ نزیک بتوانیم بیابوه‌س پردیووه‌ری له سه‌ر بنه‌وای ئاکادیمی تاوتوی بکه‌یمن . ناوه‌او‌ردن نزام پیر و پادشایی له‌ی بابته‌ته‌نیا ئه‌پا ئه‌وه‌سه ک موخاته‌بیل بزنان ک کوومه‌لگه‌ی یارسان به‌یداخ هه‌لگر و دامه‌زینیته‌ر یه‌کمین قه‌رارداد ئشتمایی له ده‌رو و زه‌مان خوه‌ی بیه‌س .

وه‌ر له‌وه وه کولی باس له نزام پیر و پادشایی له ده‌وران سو‌لتان سه‌هاک بکه‌یمن، خه‌راو نیه ک ئاماژه وه چه‌ن چشتیگ له باوه‌ت ئه‌همیه‌ت پیر و پادشایی یا قه‌رارداد ئشتمایی بکه‌یمن . له‌یره ناتوام باس له قه‌رارداد ئشتمایی له نوورگه‌ی ویرمه‌نده‌یلینگ جوور: توماس هابز، جان لاک یا ژان ژاک روسو بکه‌م چوو‌یکه ئی کاره هیلیمن ئه‌پا ناینده .

جی وھتنه ک دیاردهی "پیر" سمبولیگ میتراییه و له هفت مرحله یا پرووسه میتراییا، ناخرین مرحله، مرحله‌ی پیره. تمالی فرهس ک پیر له کوومه‌لگی یارسان له ژیر کارگری میترایزم وارد نه‌ده بیات یارسان بوویت. هلبت ناووت له یادمان بچووت ک پیر له یارسان وه‌پچه‌وانه‌ی شیخ عرفانییه ک له بار مه‌عنه‌ویوه وه‌گرد خوا، متافیزیک و پووحانیهت یا پووح په‌یمان به‌ستوویت، به‌لکه‌م نزام پیر و پادشایی له نوورگی یارسانوه یانی بیابوه‌س یا قه‌رارداد نشتمایی. ئیه‌چه مانای نه‌وه‌سه ک هوویچ پووح و قانون و شه‌ریعه‌تیگ ناتوانیت موهمتر له بیابوه‌س بووت. خود بیابوه‌س یانی پابه‌س بین وه قانون و رینه‌که‌فتن یانی ده‌رچین له قانونیگ ک پی نمونه یاران له سه‌ری ریکه‌فتنه‌س.

له نزام پیر و پادشایی یارسان، وه‌پچه‌وانه‌ی ئسلام، مه‌سیحیهت، زه‌رده‌شت و ته‌نانهت نه‌فلاتون، پووح به‌ند یا قه‌فه‌س به‌دهن یا له‌ش نیه. پیر یانی قه‌رارداد یا (Contract) وه مه‌فه‌ومیگ یارسانی و له بار ریکه‌ستن سیاسی و ته‌شکیلاتیوه نزام بیابوه‌س له سه‌ر بنه‌وای نه‌دالتهت و به‌رابه‌ری دامه‌زیاس ک له ترم ئلوم سیاسی ناسیاس وه ساختار سازمانده‌ی افقی (Horizontal Organizational Structure). خولاسه‌ی که‌لام، نزام پیر و پادشایی له یارسان نه‌ک سمبول نماد قه‌رارداد نشتماییه، به‌لکه‌م ته‌مام ئی مه‌فه‌ومه یانی خود قه‌رارداد نشتمایی ک له ناینده فره‌تر له‌ی باره‌وه شیکاری که‌یمن.

بیابوه‌س پردیوهری

جی باسه ک جمشت پردیوهر ک وه په‌ه‌به‌ری "سولتان سه‌هاک" و یارانی له پردیوهر ه‌ورامان دامه‌زیا، جووریگ له یه‌ی ده‌زگای فکری یا نزامیگ سیاسی و نشتمایی بییه‌س نه‌را بنیاتنان کوومه‌لگه‌ییگ پیشکه‌فتگ و به‌رابه‌ریخواز وه خوه‌ندنه‌وه و هه‌لسه‌نگانن ده‌ور و زه‌مان خوه‌ی. هر نه‌و جووره ناماژه کردیمن، نزام پردیوهری جووریگ له قه‌رارداد نشتمایی یا سیستم خودمؤدیریه‌تی بییه‌س و خود سولتان سه‌هاک پا له بان نه‌وه دایه‌سه‌گه‌ز ک یاران پابه‌س بوون وه نزام پیر و پادشایی یا ئی قه‌رارداد نشتماییه. وه ماناییگ ساده توانیمن بوویشیمن ک بیابوه‌س پردیوهر یا ئی نزام پیر و پادشاییه جووریگ له ته‌شکیلات سیاسی وه مانای ئمروژی بییه‌س. وه پای سه‌نه‌ته‌یل جی باوه‌ی، پادشا له نزام سیاسی و نشتمایی یارسان وه‌پچه‌وانه‌ی کوومه‌لگه‌یه‌یل تر یا ناینه‌یل تر، خوایی نییه و له لایهن خواوه مامور نه‌کریاس ک له سه‌ر نه‌رز هه‌دایهت و پابه‌ری مه‌ردم بکه‌یت، به‌لکه‌م سولتان سه‌هاک جوور پادشای پردیوهر له مه‌ردم جیا نه‌ویه‌س و هوویچ وه‌خت ئدای په‌یغه‌مبه‌ری نه‌کردیه‌س، به‌لکه‌م له سه‌ر بنه‌وای بیابوه‌س هه‌لوژیاس. ئیه‌چه مانای نه‌وه‌سه ک سولتان سه‌هاک یا شاکان تر له‌ی کوومه‌لگه، یار مه‌ردمن و مه‌شروئیتهت شا له قه‌رارداد نشتمایی و یارانوه هاتگه‌س نه‌ک وه لایهن خواوه. له پرسیا، ده‌سلات سیاسی و نشتمایی شا له قه‌رارداد نشتمایی سه‌رچه‌مه‌گرتیه‌س، نه‌ک دیین یا مه‌عریفه ک وه لایهن ئیرانییه‌کان، سامی، جوویله‌که و ته‌نانهت نه‌فلاتونوه کریهت وه ده‌سلات سیاسی یا حوکمرانی له کوومه‌لگه. پرنسیپ هه‌لوژانن پیر و پادشا لای یارسانه‌کان وه خاتر فاکتوره‌یل جورواجوور که‌مپه‌نگ بییه‌سوه، وه‌لی ئیزه‌دییه‌کان ک فره له یارسانوه نزیکن، تا نه‌لانیچ پیر خوه‌یان وه شکل دمؤکراتیک هه‌لوژن. هه‌لبت بریگ له لایه‌نه‌یل کوردی نه‌را مه‌نافه‌ی حزبایه‌تی ناکووکی و ناسازگاری خسته‌سه‌ ناو

کوموله لگه ی ئیزه دی و ئی کاریچه بیسه وه بایس کارگه ری خه راو له سه ر پرووسه ی هه لوزانن پیر لای ئیزه دییه کان .

دیوان حقوقی له دهوران پردیووهر

وه پای سه نه ته یل جی ئتوار، له پرووسه ی راویژ یا مشوویره ت ئه پرا ریڅکستن نزام پیر و پادشایی له زه مان پردیووهر، سولتان سه هاگ دیوانیگ وه پاشایی خوه ی به رقه رار که ی . دیوانه گه له سه ر بنه وای ئه داله ت به رپا بووت و ئیه یچه توانییت ئاماژه وه دیوانیگ حقوقی بووت . سولتان سه هاگ شه خس خوه ی و سی که س تر له یاره کانئ وه ناوه یل (پیر بنیامین، پیر موسی و پیر داوود) وه مه یل و په زایه ت خوه یان ئه پرا وه پیره بردن کاروباره یل دیوان کلک نیشان که ن . ئه و چوار نه فهره له دارشانن و جیوه جیکردن به رنامه و ئامانجه کانیان وه گهر د یه کا هاویاری کردنه . جی باسه ناو دیوانه گه، دیوان هه ق بییه .

سولتان سه هاگ له ی باره وه مه ره مۆ:

میردان به یانه

میردان بدران بیای به یانه

مه پووشم جامه ی په رده ی سپخانه

گوزهرم مه یوو چه ئاشیانه

دانه ی ئه زه لئین یار یه کدانه

دیوان هه ق راستی میزانه

یا له شوونی تر هاتییه:

ئه قرار یاری هاوه بارمان

چونکه مه یلشنه هر چوارمان

له لایینگ تروه، ئی نزامه پیکهاتییه س له چه ندین ده زگا ک نمونه ی مودلیگ له یوا ناتوانییت گوزارشت له چشتیگ تر بکه یه بئجگه له یه ی نزام سیاسی و ئشتمایی . نزام پردیووهری وه شکل خوار بیسه:

هه فته ن: ک پیکهاتییه س له هه فته نه فهر و به رپرس ئه سلئ ته شکلیات سیاسی بینه س و خود سولتان سه هاگ . جوور پادشای ئی نزامه بیسه . هه فته ن پیکهاتییه س له:

۱. پیر بنیامین (رابه ر و رانما له پاسای پرگاری)

۲. داوو (رابعه، دهليل، مامور بيدارى و هه دايهت ياران)

۳. پير موسى (دهفته ردار و پاويژكار سولتان سه هاك)

۴. مسه فا داوان (مامور قه زه ب و قه بز پووح و رهيس ئننزامات)

۵. خاتوون دايراك يا دايه ره مزيار (رهيس كوومه لگه ي ژنه يل يارسان)

۶. شابرايم (نياهت سه لته نه تي سولتان سه هاك)

۷. باوه يادگار (نياهت سه لته نه تي سولتان سه هاك)

چشتيگ ك فره جي ته فره نجه ئه وه سه ك ئى گروهه ههفت يار له خوهى گرتيه س و ژماره ي ههفتيچ توانيت نيشانه ي دموكراتيك بين و باوه ر ئه وان وه قودرهت و ئراده ي جه م بووت و هه ميچ بپياره كان وه شك ل ئه قلانى و وه به شدارى زوورم جه م جيوه جي بكريهت. ئى كار هه مان پرنسيپه كه له سازمانه يل و ناوه نده يل دموكراتيك وه ريوه چووت، ئه پا ئه وه يگه دهنگه يل موخالف و مه وافق به رابه ر نه ون، كه لك له ژماره ي تيق وه رگرن. جي باسه ك ئراده ي جه م يا قودرهت جه م له بار سياسي وه له نزام په رديوهرى خاون شوون و لوون خوه ي بيه س و ته نانهت ژنيچ له جه م به شدار بيه س. هزوور دايه دايراك يا خاتوون په مزيار، دالگ سولتان سه هاك له جه م ههفته ن گه وره ترين گه واهى تاريخيه ئه پا دموكراتيك بين نزام سياسي و ئشتمايى يارسان له وه دوره. له راسيا له شوون دوره ي پرديوهر ك له ژير كارگه رى سه يده يل و خاندانه يل نامو وه راگه ي په رديوهر و دين هاورده شوون و لوون ژن له ناو جه م كه مپهنگ بووتوه و وه داخوه تا نوويسان ئى خه ته يله ژن يارسانى نهك له ناو جه م (نه زر و نياز) ئجازه ي به شدارى نه ين، به لكه م له جه م سياسيچ ناتوانيت وه زه ربه ين ۴ ژن فه ئال يارسانى په يا بكه يت.

به شينگ تر له ياران سولتان سه هاك پيكهاته نه س له: ههفته وانه، ههفتاو دوو پير، نه وه د و نو پير، شه ستوشه ش غولام "غه لام نهك وه ماناي به رده، به لكه م وه ماناي وه فادار يا لوويال يا سه رسپرده ها تيه س"، چلته ن و..... وه پاى دهرك و ئاناليز ساختار ته شكيلاتى ئيمپرووژى، چوارچوو نزام پير و پادشايى يارسان، هه لگره يه چوارچوو سياسي و ئشتمايى بيه س و نمونه ي نزام يا ساختاريگ له يوا ته نيا توانيمن له پووژاوى كوردسان بووينيمن بي ئه وه يگه مه يزورر يا ته قالاى نوويسه ر به راوركردن سيستم خودمديره تي پووژاوا وه گه رد نزام پير و پادشايى يارسان بووت. وه لئ هاووهخت ئيمه ناتوانيمن ئنكاره ئه و راسييه بكه يمن ك نزام په رديوهرى و ته نانهت وه رجه په رديوهره يچ، نزاميگ سه روه خؤ بيه س ك ته قالا و كووشش ئه پا دامه زرانن كوومه لگه ييگ ئازاد، پيشكه فته گ و يه كسانى جنسيه تي (Gender Equality) كرديه س.

قودرهت جه م (مه جلس)

ناتوام له خوه موه چشتيگ ده سه له لوه س بيه مه پال شوون و لوون جه م له كوومه لگه ي يارسان وه تا يوه ت له نزام پير و پادشايى، وه لئ جه م وه ماناي ده ور و زه مان خوه ي جوورنگ له مه جلس بيه س ئه ما وه داخوه له وه ر

دهليله ييل جورواجور وهختيگ باس جه م تيته نوا فره كهس هويريان چووت ئه پرا لائ نه زر و نيا و ته موويره ژه نين و فره تر جور شوونينگ ئه پرا جيوه جيكردن كاروباره ييل ئاييني تماشا كريه ت. ئيه تيگه يشتن قه له تيگه له باوه ت نه خش جه م له كوومه لگه ي يارسان .

فيلسوف يا داناي دوياي دوره ي پهرديوهر يانئ " شيخ ئه مير" له باره ي ئه هميه ت جه م مه ره مؤ:

جه مي ك جه م بوو

جه مي ك ياران گشت تيدا جه م بوو

نه ده ست جه ور بوو نه ماواي خه م بوو

كه سي نه و جه م دا په ي چيش وارم بوو

يانئ:

جه ميگ ك ته مام شهرت و ثقرار ياري په چاو بكه ي و ياره ييل گياني له وره جه م بوون، له جه ميگ له يوا خه م وجود نه يري و كهس زوورداري ناكه ي و فشار ناخريله ده سر كهس، په س ئه پرا چه بايه س كه سانينگ پشت له جه م بكه ن؟

شيه وكردن:

ئى چن به ند كه لام، شيخ ئه مير ه وپيمان هوو يشيد: جه م له ياري، ته نيا جه ميگ نه وييه ئه پرا به رپاكردن مه راسم نه زر و نياز، به لكه م ياران له جه م رايوژ كرنه ئه پرا چاره سه ري گيچهل و گرفت خوه يان و دارپشانن پلان و به رنامه ي كاروباره ييل رپوژانه له ثقليم يارسان. به ند ئاخر كه لامه گه ي، شيخ ئه مير ه وپيمان هوو يشيد ك له زه مان ناوبرياگ جوورينگ له دلره نجى يا ناسازگارى و ناهه ماهه نكي له ناوين برينگ له ياره ييل ياري دوورس بيه س و ئاماده نه وينه س وه پاى بياوبه س يا قه رارداد ئشتمايى پرديوهر گرفته ييل خوه يان وه ديالووگ چاره سه ر بكه ن.

هه رله يوا، توانيمن وه پاى گه واهى ده فته ر بوو يشيمن ك پاوه گه زدان كوومه لگه ي يارسان لاخواره گه ي له نيم قه رن گوزه شته وه رانوه ر وه مه لاگه يل ئه هل ته سه نوون و په رپه وه كانيان له كوردسان بيه س. ئيه چه چشتينگه ك تاريخ شايه تى ئه پاي ده يت. پاوه گه زدان ياران وه رانوه ر وه دين هاورده و زولم و زوربان ده ره ق وه مه ردم يارسان هاووه خت وه گه رد دامه زرانن نزام پير و پادشايى له ده وران سولتان سه هاك شكل گريت. پي نمونه له قه رن هه فتم هجرى، ده فته ر گه واهى ده يت:

هنت گروهى مرمان بي رام / ملان او مزگفت جه صبح تا و شا- / ريشخند مكران و واته و كلام.

يانئ: برينگ كهس له شه وه كى تا شه و چن ئه پرا مزگفت و ته وه ين و باوه رپه ييل يارسان كه ن يا ريشخه ن وه باوه رپه ييل يارسان كه ن".

یا له شوونینگ تر دهفتهر فرمایشت کهیت:

سجده و شاهشان تسبیح و مهر / چنی یارسان دایم لازورن . "

یانئ: گیششت چشتیکیان بیهس وه مهر و تهزوی و وهگهرد مهردم یارسان ههلسووکهفت پر له قین و زورگوویانه نهجام دن .

جئ وهتنه واژهی " لازور " له نهدهبیات زوان گورانی وهکار چیهس ک تهرهف وهرانوهه وه کهلک وهرگرتن له نمکانات و داشتن دهسلات وه زوان زور و ملهوپر وهگهرد وهرانوههگهی ههلسووکهفت کهیت .

له پراسیا خود ئی واژه خاسترین تاریفه نهرا ناشنا بین وه زولم و زورینگ ک چ له گوزهشته و چ له چوار دهیهی وهرین دژ وه مهردم یارسان وهپروه چووت . نزام ناپارتایدی و دینی جموری ئسلامی ۴۰ سال زیاتره ک فهدر یارسانی له تمام مافیل ئنسانی بیبهش کردیهس و ههق زنهیی وه جوورینگ له یاران کوومهلگهی یارسان وهرگرتیهس ک توانیم بوویشیم ئنسانیهت لهی کوومهلگه سندهس . ۴۰ سال زیاتره ک پهژیم ئیران وه شکل سیستماتیک کار نهرا ئسلامیزهکردن وهتایوهت وه شیعهدکردن مهردم یارسان کهیت ک وه داخوه تا نهنازیگ لهی پلان سیاسی و ئستراتیژیکیه ک له ژیر ناو دکترین دهسلات نهرم (Soft Power) بهیتهی پروه، سهرکهفتن وهدهسهاوردیهس .

ههلبت برینگ له خاندانهیل ئیگوویست و لادهر له راگهی پردیوهه، نهخش وهرچهووینگ له هاندان مهردم یارسان وهروه لای شیعهدهراپیوه داشتنهس . پهی نمونه، له کهلامهیل دهسهلوهس و تهنانهت له کارهیل هوونهریچ (تموویره) یه جوور وه شان و بال " علی " یا چن ک هوویشیت تفکر یاری و نهرزشهیل کوومهلگهی یارسان له بنج و بناوانوه کارگری له دینهیل ئبراهیمی یا ئومهت ئبراهیمی وهرگرتیهس .

توانم وه مهسولیهت تاریخیوه بوویشم ک سهی و خاندانهکانیان هوویچ پهبتینگ وه نزام پیر و پادشاهی یارسانوه نهیرن و تهنانهت له شوون ئاخیرین پادشای ئی نزامه یانی " باوه یادگار " ههر ئی خاندانهیله بین ک وه قهول " زهپینکووب " چهندن قهپن شارسانیهت یارسان وه تمام بهشهکانیوه دوچار بیدهنگی کردن . وهلئ له شوون باوه یادگار پههبر دانا و ئارامانگهرای یارسانی یانئ: شا تهیموور ههر جوور " سوقرات " ک چ جووری توانست له نهخش (خهرمگس) ئانتن له نادانی له خهویینگ قوویل ههلسنیت، بیگومان تهیموویچ توانست وه کارهیل گهورهی خوهی ئداهه وه راگهی پردیوهه بیهیت و کهسهیل نادان ئقلیم یارسان (کوومهلگهی دالگ) له خهوهلسنیت . سوقرات وهخت خوهی هویشید: " ئاتن ههر جوور نهسپینگ ها له ناو خهوهوویلینگ و منیچ خهرمهگهزینگ ک نهوه له خهوهلسنم " . شا تهیموویچ توانست وه دانایی خوهی نهسپه خهفتهگهکی ئقلیم یارسان له خهوهلسنیت ، وهلئ قاجارهکان و جیرهخوههکانیان له ئقلیم گوران وهختینگ پهی وه قودرهت و دانایی تهیموور بردن، نهوانیچ ههر جوور ستهمکارهیل ئاتن وه دهلیلهیل پرپوویچ حوکم ئدام پهی تهیموور سادر کردن . ناتوام مهرگ تهیموور وهگهرد سوقرات بهراورد بکه، وهلئ ههرچئ فکر له شیواز پاوهگهزدان تهیموور و داناییهکی و دهلیل کووشتنی وه لایهن قاجارهیل ستهمکاروه کهموه، جوورینگ له هاوبهشی له بهین تهیموور دانا

و سوقرات بلیمهت و دانا دوینم. تهیموور وهخاتر سه رهه لدان و ولاوکردنه وهی راگهی پردیوهر یا نزام فکری یاری و یارسان سهر خوهی دانا و سوقراتیچ وه توومهت ولاوکردنه وهی خواگهیل تازه و نالووده کردن جوانهیل ندام کریا.

سوقرات وهتیا وریایی یا دانایی واقعی ها له دهرووین یا باتن نسان و هه مان تاریف توانیمن نهرا تهیمووریچ بوهمیهی کار، چوویکه له باتن تهیموور کویرهی یاری یا فهلسه فهی حهقیقهت جی گرتوویی. تفکر سوقرات بی وه بایس گه ورهترین گورپانکاری له تاریخ فهلسه فه و شارسانیهت نرووپا، بی نه وهیگه یهی که تاویچ بنوووسیپت. که سیگ ک توانست تفکر و نه زمهت فهلسه فهی سوقرات له جهه ان ولاو بکهیتوه، نه فلانتون شاگردی بی. نهیچه چشتیگه ک وه نسبهت تفکر یاری و یارسانوه پاسه گهرد ته مام کارهیل ساخته کاری و که لامهیل دهسه لوهس، که سانینگ که بین وه بایس زنیگ راگرتن نزام پیر و پادشایی یارسان و شارسانیهت نی کوومه لگه، داناگه یلیگ وه ک خان نه لماس، شیخ نه میر، نه ورووز سوورانی و شا تهیموور بینهس. له ری نی دوو خشت یا دوو بهیت که لامه توانیمن پهی وه بهش بوویچکیگ له کارگه ریهیل داناگهیل دویای دهوران پردیوهر بوهمین:

تو نه پای یاری ده رست نه وانه

تاریکی پای شه م وه پیت نمانه

یانی: تو نهرا نه وهیگه له پروشنایی زانست یا دانش به هره مند بیت و له زولمات و تاریکی نجاتت بووت، بایهس له پای یاری ده رس بخوه نیت یا خوهت په روه رده بکهیت.

فیلسوف وه ناودهنگ یارسانی یانی نه ورووز سوورانی، له باوهت خه لاقیهت هوونه ری و کارهیل نه قلانی، مهره مۆ:

به نهی ک هوونه ر نییه له کاری

زندهی کول و موفلس، موردهی مه زاری

باشه نی که لام نه ورووزه چ دهسکه می له قسه گهی فیلسوف نه لمانی یانی نیچه دیری ک هویشید:

نه گهر هوونه ر نهویاتا ، هه قیهت ویرانمان کرد.

نه نجام: نایا نیسه چاره سهری خه مساردییه یا پاوه گه زدان؟

گهرد گوزهریان چه ندین قه پرن وه سهر دامه زرانن یه کمین ته شکیلات سیاسی و نشتمایی یا یه کمین قه رار داد نشتمایی (سیستم وه ریوه بهری) و ته قالای خویش و بیگانه پهی له ناو بردن نه رزشهیل کوومه لگهی یارسان وه شکل سیستماتیگ، وه لن پاوه گه زدان وه لایه ن غولامهیل یا سهر سپرده گهیل راسته قینهی راگهی پردیوهر وه وه شکل سهره خوو ندامه دیریت. تیکوشان و پاوه گه زدان یاران نهرا ره سین وه مافهیل نسانی و دامه زرانن

سیستمیگ له سه ر بنه وای بیابوه س یا قه رارداد ئشتماییه، سیستمیگ نهک ته نیا یاران به لکه م هر ئنسانینگ تر له تقلم یارسان توانیت له ی نزامه به هره مه ند بووت.

وه باوه ر من، بیابوه س پردیووه ری خاسترین مؤدله ئه ر دامه زرانن کوومه لگه ییگ ک نازادی، که رامه ت و ناسایش ته مام ئنسانه کان وه بئ دوچه وه کی و جیاکاری بیاریزیت.

هر وه ی بوونه وه، جوور یاریگ، غولامیگ یا سه رسپرده یگ یارسانی داوا له جه وانه یل یارسانی و وه تایوه ت ژنه یل یارسانی که م ک له ده ور به رنامه و ئه ساسنامه ی "سازمان دموکراتیک یارسان" جه مه و بن، چویکه ئی سازمانه له خوین و گووشه تانه و هه میچ سازمانینگ سه روه خو و بوومییه .

جه وانه یل یارسانی وه تایوه ت ژنه یل ئی کوومه لگه له من خاستر زانن ک یه کیک وه موه مترین خاله یل یا پرنسیپه یل حقووق به شه ر، حه ق پاوه گه زدان یا مقاومه ته . هر وه ی خاتره سه ک له مه یشوور جه هانی حقووق به شه ر هاتگه س ک هر وه خت حقووق به شه ر پایمال بووت، مه ردم جوور ناخرین پئچاره، ناچارن پاوه گه زدان یا مقاومه ت بکه ن و هر وه ی خاتره له په سه نکریاگه یل سازمان ملل پئشوازی له مقاومه ت وه رانوه ر وه کۆلونیالیزم و ئاپارتاید کریاس. په س جموری ئسلامی فره تر له ۴۰ ساله جووریگ له ئاپارتاید، جیاکاری و دوچه وه کی دژ وه مه ردم یارسان به یته ریوه . ئی ره ژیم توتالیتهر و تروریسته له هوویچ جنایه تیگ دژ وه ته مام ئنسانه کان له ئیران، کوردسان و تقلم یارسان ده س نه پاریزاس، وه تایوه ت هه ق حه یات له مه ردم یارسان سه ندیه س.

ئیوه له من خاستر زانین ک له ولاته یل ئرووپایی وه ختیگ حقووق پشی یا سه گینگ پایمال بووت خاونه گه ی په نا به یته قانون و دادگا وه لئ له نزام به یته په هبه ری و پوهانیه ت نه چشتیگ وه ناو قانون و ئه داله ت مانا دیریت و نه حقووق به شه ر. په س چاره چه س؟

وه باوه ر نوویسه ر ئی بابه ته، خاسترین شکل موبارزه ئه ر یارسانیه یل ناو ولات کار مه ده نییه (هر چه ن زانم کار مه ده نی یا کوومه لگه ی مه ده نی له نزامیگ توتالیتهر بئ ماناس)، وه لئ توانیت بئ کارگه ری نه وت. خاسترین ئالترناتیف ئه ر یارسانیه یل ده یشته ولاتیچ په یوه س بین وه سازمان دموکراتیک یارسانه، گه رد ته مام که م و کورتیه یلیگ ئی سازمانه دیریته ی. جوور خزمه تکارینگ یارسانی دواره داوا له ژنه یل یارسانی که م ک وه ئلهام وه رگرتن له شه خسیه ت دایه دیراک و ژنه یل تره گ یارسانی پئ مقاومه ت و تیکوشان سیاسی له سه نگر سازمان دموکراتیک یارسان هه لوژنن. داوام له جوانه یل یارسانی له ده یشته ولات ئه وه سه ک وه هزوور خوه یان له سه ف سازمان، جله و ده سلات و پوسته یل کلیدی ئی سازمانه وه مه یزوور دموکراتیزه کردن و وه سیاسی کردن سازمان کوومه لگه ی یارسان بگرنه وه ره سه ی خوه یان. له ناخروه، داوام له یارسانیه یل ناو ولات ئه وه سه ک وه که لک وه رگرتن له په وش مه ده نی خاونداریه تی له که رامه ت و شکوو کوومه لگه ی یارسان بکه ن و له وه زیاتر وه رانوه ر وه شکانن که رامه ت مه ردم یارسان بیده نگ نه وون.